

ban, azt nem tudom, mert hetenként legfeljebb egyszer-kétszer mentem ki Bélyéről a Keskenyerdőbe és akkor sem volt érkezésem, hogy a szegény fecskékre gondoljak.

A gazdasági kezelésben beállott változás folytán a keskenyerdei istállóban mostanában a magyar marhafajnak borjai telelnek. Ezek az állatok csak akkor kerülnek az istállóba, a mikor a legelő megszűnik, a mi rendesen csak november hó közepe táján szokott megtörténni, de akkorra a fecskék már réges-régen elvonultak. Ezen idő óta télen nem láttam többé a Keskenyerdőben fecskét.

A fecskék leginkább az istálló tetőzete alatt tartózkodtak, a hol néhanapján élénken ide-oda szálldogáltak, vagy a gerendákon pihenőt tartottak; az ablak keresztvasán is gyakran lehetett őket látni. Arra azonban nem emlékszem, hogy egy fecskét valaha a marha közelében láttam volna.

Ugy látszik, hogy a fecskék táplálékául szolgáló rovarok a tetőzet nádjában tartózkodtak; a táplálék maga legyekből, szunyogfélekből és pókokból állott, a melyeket vagy röpüléskor fogtak el, vagy szárnyaikkal a nádból verték ki, hogy azokat röpülés vagy esés közben elfogják.

A füstifecske teleléséhez.

PFENNIGBERGER JÓZSEF úr szerfölött érdekes megfigyelése tudtom szerint eddig páratlanul áll az irodalomban. Eddig csak azt tudtuk, hogy a füstifecske ott, a hol alkalmas istállóba telepedik, 8—14 nappal jobbkor érkezik meg, mint a szomszéd helyekre. Így írja ezt *Natho* faluról PAESSLER W. ily című értekezésében: «Beobachtungen in den Jahren 1859—1860 in der Umgebung von Mühlstedt und Rosslau in Anhalt.» Journ. f. Ornith. IX. 1861, p. 433.

Herman Ottó.

Ünnepélyes ülés.

A kir. magy. term. tud. Társulat zoologiai szakosztálya a Magy. Orn. Központtal egyesülve f. é. február 9-én a magy. tud. Akadémia termében ünnepélyes ülést tartott FENICHEL SÁMUEL, az Uj-Guineában elhalt fiatal természetvizsgáló emlékére, kinek élete és működése már az *Aquila* I. évf. 3—4. füzetében is méltatva volt. Az ünnepélyes ülés alkalmával az elhalt által gyűjtött madarak és az általa gyűjtött rovarok

kenyerdő kam, und auch dann nicht immer Zeit fand an die armen Schwalben zu denken.

Durch Aenderung in der Bewirthschaftung von Keskenyerdő werden jetzt in dem dortigen Stalle nur Kälber des ungarischen Steppenrindes überwintert. Diese Thiere kommen erst in den Stall, wenn die Weide aufhört, was gewöhnlich gegen Mitte November der Fall ist, dann sind die Schwalben schon längst fortgezogen und seit dieser Zeit habe ich auch im Winter keine Schwalbe mehr in Keskenyerdő gesehen.

Die Schwalben hielten sich meistens im Dachraume des Stalles auf, wo sie mitunter flott hin- und herflogen, oder auf den Balken ausruhten; auch an Fensterkreuzen konnte man öfter welche sitzen sehen. Ich erinnere mich aber nicht je eine Schwalbe in der Nähe der Rinder gesehen zu haben.

Die ihre Nahrung bildenden Insekten müssen sich in dem Dachrohre aufgehalten haben; die Nahrung aber selbst bestand aus Fliegen, Schnaken und Spinnen, die sie entweder im Fluge fingen, oder mit den Flügeln vom Rohre weggeschleuderten und dann im Fluge oder Falle auffchnappten.

Zur Überwinterung des Rauchschnalbe.

Die ungemein interessante Beobachtung Herrn J. Pfennigbergers, ist meines Wissens die erste dieser Art in der Litteratur. Bis jetzt wußten wir nur, daß die Rauchschnalbe dort, wo sie geeignete Ställe besiedelt, 8—14 Tage früher als in der übrigen Umgebung erscheint. Dies verzeichnet vom Dorfe *Natho* W. Paessler in seinen «Beobachtungen in den Jahren 1859—1860 in der Umgebung von Mühlstedt und Rosslau in Anhalt». Journ. f. Ornith. IX. 1861, p. 433.

Otto Herman.

Festfihung.

Zur Erinnerung an Samuel Fenichel, den in Neu-Guinea verstorbenen jungen ung. Naturforscher, dessen Leben und Thätigkeit schon in Heft 3 u. 4 des I. Jahrganges der «*Aquila*» gewürdigt wurde, veranstaltete die Zoologische-Section der königl. ung. Naturwissenschaftlichen Gesellschaft, vereint mit der U. D. Centrale am 9. Februar l. J. im kleinen Sitzungsfaale der ung. Akademie der Wissenschaften eine Festfihung, bei welcher Gelegenheit die

kis mutatója is ki volt állítva. Jelen volt FENICHEL szülein s rokonságán kívül, CSATÓ JÁNOS, kir. tanácsos, a M. O. K.-nak tiszt. tagja; azonkívül a zoologiai szakosztály teljes számában, mely sorai között vendégül üdvözölhette BERZEVICZY ALBERT nyug. államtitkárt, SZILY KÁLMÁN-t, a magy. tud. Akadémia főtitkárát, SZALAY IMRÉ-t, a magy. nemz. Múzeum igazgatóját, s a M. O. K. sok munkatársát. Az említettek kivül díszes és előkelő hallgatóság töltötte meg az üléstermet.

A gyűlésen dr. ENTZ GÉZA, a kir. Józsefműegyetemen az állattan tanára, elnökölt; az emlékbeszédet HERMAN OTTÓ, orsz. képviselő tartotta; FENICHEL ornithologiai munkásságáról pedig dr. MADARÁSZ GYULA, muzeumi őr, tartott előadást. Az ülés ünnepélyesen folyt le, s kiválóképen annak vége tett az összes jelenvoltakra felemelő hatást.

Az ünnepi szónok kifejtette a tudomány feladatait azon a távoli vidéken, a hol a paradicsommadár nyílal a levegő-égben, hol az ornithorhynchus s az éjjeli papagály élnek titokzatos világukat, s a hol a csodálatos gyík-hal (*Ceratodus Forsteri*), egy már rég letűnt, kihalt világ lüktető életét tárja a természetkutató szeméi elé. Sőt a hol még maga az ember is a kőkorszak idejéig él, s a palearktikus régió művelt nemzeteinek legközvetlenebbül mutatja be, hogy milyen lehetett elődeiknek életmódja évezredek előtt a paleolith- és neolith-korszakban. Azután azon nemes vetélkedést vázolta a szónok, melyet a kultur-nemzetek ismeretlen, távol vidékek kutatásával a tudomány szolgálatában kifejtettek; úgy a nemes szenvedélyt, mely elragadja, vezeti, a legnagyobb áldozatra ösztönözi, lelkesíti a kutatót. Magyarország még nem oly erős, hogy a nyugat nagy kultur-népeihez hasonlólag ezen munkában nagy expedíciókkal vehetne részt: és éppen azért annál nagyobb dolog, ha mindezt az egyes hazafi, csupán buzgóságától s lelkesedésétől támogatva, minden nehézséggel szembeszállva, csakis önnön magára utalva, kísérli meg; célját elérve, a tudományt előbbre viszi, s végül annak szolgálatában még életét is feláldozza. Ez a jelentősége FENICHEL vállalkozásának, küzdelmének, sikereinek és halálának, s ezek azok, a mik emlékét szemünkben magasra emelik s részére tiszteletet követelnek. Nagy hatást tett a szónok azon mondása, hogy a felvilágosodás szolgálatában elnyert halál többre becsülendő, mint nem egy a mely a

ornithologische Sammlung des Verstorbenen, nebst einigen Insecten ausgestellt wurde. Der Sitzung wohnte außer den Eltern des Verstorbenen auch dessen Verwandtschaft bei; in den Reihen des höchst distinguirten Publicums war auch königl. Rath, Ehrenmitglied der U. D. C., Johann von Csató, zu sehen; die Zoologische-Section war vollzählig erschienen und begrüßten wir unter den Anwesenden als Gäste Staatssecretair a. D. Albert von Berzeviczy, Generalsecretair der Akademie Coloman von Szily und Museumbirector Emerich von Szalay und viele Mitarbeiter unserer Centrale. Der Sitzung präsidirte Professor der Zoologie am k. Josefs Polytechnicum Dr. Géza Entz; die Erinnerungsrede hielt Reichstagsabgeordneter Otto Herman; den Vortrag über Fenichel's ornithologische Resultate besorgte Custos Dr. Julius v. Madarász. Die Sitzung verlief feierlich und war es besonders der Schluß, welcher sich sehr erhebend gestaltete.

Der Festredner entwickelte die Aufgaben der Wissenschaft in jenen fernen Regionen, wo der Paradiesvogel durch die Lüfte schwirrt, das Schnabelthier, der Nachtpapagei ihr geheimes Leben führen und der wunderbare Lurche — *Ceratodus Forsteri* — dem Naturforscher sozusagen das pulsierende Leben längst vergangener geologischer Perioden vorführt; ja, wo selbst der Mensch noch heutzutage mitten im Steinalter lebt und den Culturmenschen der paläarktischen Region darüber belehrt, wie sich das Leben seiner Vorfahren im paläolith- und neolithischen Zeitalter gestaltete. Der Festredner schilderte den edlen Wettstreit der Culturvölker, welchen dieselben im Dienste der Wissenschaft durch Erforschung der Erscheinungen ferner Gebiete entwickeln; die edle Leidenschaft, welche den Forscher erfaßt, leitet und zur Darbringung selbst des höchsten Opfers bewegt und begeistert. Ungarn sei noch nicht stark genug um gleich den großen Culturvölkern des Westens an dieser Arbeit mit großen Expeditionen theilzunehmen: desto höher ist es anzuschlagen, wenn der Eifer, die Begeisterung des einzelnen Patrioten, allen Schwierigkeiten trotz bietend, auf eigene Kraft gestützt, jene fernen Regionen erreicht, dort zum Ziele gelangt, die Wissenschaft fördert und schließlich das höchste Opfer bringt: dies sei die Bedeutung des Unternehmens, des Kampfes, des Erfolges und des Opfers Samuel Fenichel's, und hieraus entstehe für uns die Pflicht, sein Andenken zu ehren. Eine tiefe Wirkung übten jene Worte des Festredners aus, welche besagten, der Opfertod im Dienste der Aufklärung stehe höher als so mancher auf dem Schlachtfelde,

csatatéren éri az embert, mely igen sokszor az erőszakot szolgálva, céltalan áldozat. — HERPEI KÁROLY, a nagy-enyedi collegium tanára s FENICHEL oktatója, az ülésről való elmaradását igen szép levélben mentette ki, melyet a szónok felolvasott. Végül vigasztalólag szólott az elhunyt családjához, s az elismerés emelkedett hangján CSATÓ JÁNOS-hoz, mint annak jötevőjéhez. Ezután dr. MADARÁSZ tartott FENICHEL ornith. eredményeiről igen tanulságos előadást. — Az előadás befejeztével felállott CSATÓ JÁNOS, s az előkelő hallgató közönség feszült figyelmében jelentette ki, hogy mennyire felemelő s megnyugtató az a tudat, hogy a magyar tudományosság olyan színvonalra jutott, a melyen a hazai kutatóknak becsületes törekvése már ilyen formában találja meg a megérdemelt elismerést, s a hol életének munkája, eredménye a valódi tudomány szolgálatára fordítottik. Rendkívül fontosnak tartja, hogy a kutatók fáradságuk gyümölcsét a hazának szentelve, kipróbált nemzeti intézeteinknek juttassák, s ezáltal emeljék ezen intézetek kulturális jelentőségét. *Ő megragadja ezen ünnepélyes alkalmat arra, hogy — családjára nem lévén — élete egyetlen örömét és büszkeségét: ornithologiai gyűjteményét (ca. 3000 db.), herbariumát (mintegy 60,000 db.), s családi könyvtárát, — tehát sok évi munkássága összes eredményeit, — halála esetére a magy. nemz. Muzéumnak felajánlja.*

Szavainak hatása leírhatatlan volt. SZALAY IMRE, muz. igazgató, meleg szavakban köszönte meg s fogadta el a vezetésére bizott intézet nevében ezen valóban hazafias ajánlatot. SZILY KÁLMÁN pedig, mint a kir. magy. term. tud. Társulat elnöke, azon kijelentést tette, hogy a Társulatot — e szerény intézményt — méltó büszkeség fogja el, hogy annak nagyrabecsült tiszteleti tagja, éppen a Társulat ülését szemelte ki egy ilyen nemes és hazafias tett kivételére.

Ezen adomány értéke felől itt csak annyit jegyzünk meg, hogy az ornith. gyűjtemény, mely szakkörökben általánosan ismeretes, Erdély ornisára nézve klasszikus s valóságos: «locus credibilis»; a herbarium pedig az európai florának mintegy $\frac{2}{3}$ -át tartalmazza, az erdélyi havasi flóra szempontjából pedig páratlan; a könyvtár a szakirodalmon kívül kézirati kincseket is rejt.

A M. O. K. is méltó büszkeséggel tekint tiszteleti tagjára.

der oft im Dienste der Gewalt dargebracht, zwecklos bleibt. Professor Carl Herepei des Collegiums zu Nagy-Enyed, Lehrer Fenichel's, entschuldigte sein Fernbleiben in einem wunderbar schönen Briefe, welchen Festredner verlas. Schliesslich wendete er sich tröstend an die Familie und mit erhebenden Worten der Anerkennung an Johann von Csató den Wohlthäter des Dahingefahrenen. Dann hielt Dr. v. Madarász den höchst instructiven Vortrag über die ornithologischen Ergebnisse der Forschungen Fenichel's. Nach beendeten Vortrag erhob sich Johann von Csató und führte unter gespannter Aufmerksamkeit des glänzenden Auditoriums aus: es sei für ihn erhebend und höchst beruhigend zu erfahren, daß Ungarns wissenschaftliches Leben zu einer Höhe gediehen ist, wo das redliche Bestreben des vaterländischen Forschers Anerkennung, das Resultat seiner Lebensarbeit zu Gunsten der Wissenschaft Verwendung findet. Es sei von höchster Wichtigkeit, daß die Forscher die Früchte ihres Bestrebens den erprobten nationalen Instituten zuwenden mögen, um die culturelle Wirkung dieser Institute zu erhöhen. Er ergreife hiemit diese feierliche Gelegenheit um auszusprechen, daß er, dem das Schicksal eine Familie verlagte, die einzige Freude und den ganzen Stolz seines Lebens: seine ornithologische Sammlung — etwa 3000 Exemplare — sein Herbarium — etwa 60,000 Exemplare — und seine Familien-Bibliothek, also die Frucht eines vierzigjährigen Strebens, dem ungarischen National Museum vermache.

Die Wirkung dieser Worte war eine unbeschreibliche. Museum-Director von Szalay erhob sich nun um diese große That eines wahren Patrioten zu würdigen und im Namen der Anstalt Dank zu sagen; Coloman von Sily ergriff in seiner Eigenschaft als Präsident der kön. ung. Naturwissenschaftlichen Gesellschaft das Wort um hervorzuheben, wie stolz die bescheidene Gesellschaft sein kann, daß ihr verehrtes Ehrenmitglied eine Sitzung derselben ausserforen hat, um die edle That zu vollführen.

Ueber den Werth dieser Stiftung sei hier nur so viel bemerkt, daß die ornithologische Sammlung, in Fachkreisen weit und breit bekannt, für den siebenbürgischen Landestheil classisch, ein förmlicher «locus credibilis» ist; daß das Herbarium etwa zwei Drittheile der Arten der Flora europæa umfaßt und hinsichtlich der alpinen Flora Siebenbürgens gewiß einzig dasteht; endlich die Bibliothek außer der Fachliteratur auch handschriftliche Schätze birgt. Die Ung. Ornith. Centrale ist stolz auf ihr wackeres Ehrenmitglied.

Szalay Imre miniszteri tanácsos, kiben a Magyar Ornithologiai Központ leghívebb barátainak és jóakaróinak egyikét tiszteli, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatójává neveztetett ki, tehát élére állott annak az előkelő tudományos intézetnek, a melylyel Központunk szoros viszonyban áll. Mi szívből üdvözljük intézetünk kipróbált barátját új, diszes állásában, s meg vagyunk győződve, hogy buzgósága s ügyszere-tete hatalmas tényezővé válik abban a nemes harcban, melyet a nemzet a tudományos haladás terén vív.

*

A Magyar Ornithologiai Központ-hoz csatla-koztak:

Dr. phil. PRAŽAK J. P., Hořinowes, Csehországban, ki a Csehországra vonatkozó összes vonulási adatok rendszeres feldolgozását elvállalta s a SCHIER-féle adatok kivonatolását is végezve, azokat a M. O. Központ rendelkezésére bocsátja.

Dr. phil. et med. CARIO RICHARD, Göttingenben, ki rendes megfigyelésekre vállalkozott s azokat már meg is kezdte.

RŽEHAK EMIL úr, Troppauban, ki a Morvaországra vonatkozó adatok összességét földolgozza s a M. O. K. számára egyesíti. Dolgozatainak közlése a 3-dik füzetben kezdődik.

*

Ns. MIDDENDORF ERNŐ barátunk Hellenormból arról értesít, hogy ezentúl inkább fog ráérni az ornithologiai megfigyelésekkel való foglalkozásra, s hogy sikerült Estland, Livland és Curland területén negyven megfigyelő állomást szervezni. Mint újabban szerzett ritkaságokat említi a *Bernicla ruficollis*; továbbá a *Turtur auritust*, mely faj eddig csak az 56° 50' é. sz. alól volt ismeretes, most pedig é. k. Estlandból, az 59° 15' é. sz. és 45° 15' k. h. alatt került meg.

M. A. MILNE-EDWARDS, a párisi természetrajzi múzeum igazgatója, a M. O. K. tiszteleti tagja, megengedte, hogy intézetünk assistense, JABLONOWSKY JÓZSEF, Párisba menve, lemásolhassa azokat a francia vonulási adatokat, a melyek a M. O. Központ-ra nézve nélkülözhetetlenek.

Dr. MADARÁSZ GYULA összes ornithologiai levelezését, mely majdnem az összes hírneves ornithologusok leveleit foglalja magában, a M. O. Központnak adományozta, s evvel az intézet kéziratárát lényegesen gyarapította.

PAÁL KÁROLY Budapest elsőrangú vadkeres-

Ministerialrath Emerich von Szalay, einer der erprobtesten Freunde und Gönner der U. D. C., wurde zum Director des Ungarischen National-Museums ernannt, trat demnach an die Spitze derjenigen vornehmen wissenschaftlichen Anstalt, mit welcher unsere Centrale innig verbunden ist. Wir begrüßen von ganzen Herzen den erprobten Freund unserer Anstalt in seinen schönen Wirkungskreise und sind dessen überzeugt, daß sein Eifer und seine Liebe zur Sache ein gewaltiger Factor in jenem edlen Kampfe sein wird, welchen die Nation auf dem Felde des wissenschaftlichen Fortschritts kämpft.

*

Der Ungarischen Ornithologischen Centrale haben sich angeschlossen:

Dr. Phil. J. P. Pražak, Hořinowes in Böhmen mit der Bearbeitung sämtlicher auf Böhmen bezüglichen Zugdaten; außerdem erhält die U. D. C. von Herrn Pražak die werthvolleren Auszüge aus den Manuscripten weiland Dr. Schier.

Dr. Phil. et Med. Richard Cario, Göttingen, der die Beobachtung des Zuges übernimmt und schon begonnen hat.

Emil Rzehak, Troppau, der die Zugdaten aus Mähren und Schlesien bearbeitet. Die Publication der fertigen Serien beginnt in Heft 3 dieses Jahrganges.

*

Unser verehrter Freund C. von Middendorff, Hellenorm, theilt uns mit, daß die Gunst der Verhältnisse es ihm von nun an gestattet sich mit Beobachtungen eingehender zu befassen und es seinem Eifer gelungen ist in Cur-, Liv- und Estland vierzig Beobachtungsstationen zu organisieren. Als neuere seltene Vorkommnisse werden angeführt: *Bernicla ruficollis*; ferner *Turtur auritus* aus N. D. Estland, welche Art bisher nur bis 56° 50' n. B. bekannt war und nun für 59° 15' bestätigt wurde.

M. A. Milne-Edwards, Director des Naturhistorischen Museums zu Paris, Ehrenmitglied der U. D. C. hat es gestattet, daß seitens der U. D. C. Assistent Josef Jablonovszky jene französischen Zugdaten, welche für unsere Anstalt unentbehrlich sind, in Paris copieren darf.

Dr. Julius v. Madarász bereicherte das Handschriften-Archiv der U. D. C. durch das Geschenk seiner sämtlichen ornithol. Correspondenzen, welche Briefe beinahe aller berühmten Ornithologen enthalten.

Carl Paál, Wildhändler ersten Ranges, ein